

İSMAİL GÜLEÇ**

H. Peygamber'in Müslüman Olmayan Şairlere Karşı Tutumu*

The Attitude of the Prophet against the Non-Muslim Poets

Ö Z E T

Kendilerine Hz. Muhammed'in peygamber olarak göndirdiği Araplar arasında şiir çok önemli idi ve Araplar şairlere çok değer verirdi. Hz. Muhammed de şairlere çok önem vermiş, onlardan biri Müslüman olduğu zaman çok sevinmiştir. Onların şiirleriyle hem İslam'ın yayılmasına hem de hicrolere cevap vermek suretiyle müslümanların özgüvenlerini korumalarına yardım ederlerdi.

Bu makalede müslüman olmayan şairler iki ana başlık altında incelenmiştir. İlkinde Hz. Peygamber'in tebliğe başladığında çoğu hayatta olmayan ama şiirleri Araplar arasında okunan Cahiliyye dönemi şairlerine karşı tutumları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise müşriklerle verilen mücadelede Müslümanlara karşı düşmanca tutum sergileyen şairlere karşı takındığı tavır irdelenmeye çalışılmıştır.

H. Peygamber, müslüman olmayan şairlere, İslama ve Müslümanlara karşı hakaret içeren hicviyeler ile günahı teşvik eden ve öven şiirler yazmadığı takdirde dokunmamış, hatta içlerinde İslamın hoş gördüğü davranışları öven şiirleri beğendiği görülmüştür.

A B S T R A C T

The poetry had very significant place among the Arabs, where Muhammad was sent as a prophet and the Arabs paid great attention to the poets. Hz. Muhammad also gave much importance to the poets and he was very happy when one of them was a Muslim. The reasons for this gladness were actually two. By their poetry, they would help the Muslims both to spread Islam and to preserve their self-confidence by responding satire.

In this article, non-Muslim poets are examined under two main headings. At first, when the Prophet began to tell Islam, in the first years of prophethood, his attitudes towards the poets of the Cahiliyye (ignorant period), many of which were not alive but whose poetry was read among the Arabs, were examined. Secondly, his attitude towards the infidel poets attacking Muslims with their poems was tried to be examined

When we closely look at the attitude towards the non-Muslim poets of the Prophet, it is realized that he did not touch any poet unless himself and Islam are attacked. For him two issues were highly important: To insult Islam and Muslims, to praise and encourage sins. It was these two issues that he could not accept. He never criticized to poems not insulting and not praising sin. He even liked

* Makalenin Geliş Tarihi: 10.08.2017 / Kabul Tarihi: 29.10.2017.

Bu makale, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi'* nin 13. Sayısında yayımlanan "İslam'da Şiir ve Şair Algısına Dair Kimi Tespitler" ve 19. Sayısında yayımlanan "Hz. Peygamber'in Şiire Karşı Tutumu" adlı makaleler dizisinin üçüncüsü olup daha önce yayınladığımız bir yazının düzenlenmiş halidir: İsmail Güleç (2017), "Hz. Peygamber'in Müslüman Olmayan Şairlere Karşı Tutumu", *Dvânü Lugâti't-Türk'ten Senglah'a Türkçe, Doğumunun 60. Yılında Mustafa S. Kaçalin Armağanı*, Haz. M. Ölmez, T. Çulha, K. Özçetin, İstanbul: Kesit Yayıncılık, 389-407.

** Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, (ismail.gulec@medeniyet.edu.tr).

and praised poems that encouraged morality even if written by infidel poets.

ANAHTAR KELİMELEER

Hız. Muhammed, Cahiliyye Şiiri, İslam ve şiir

KEYWORDS

Prophet Muhammed, Ignorant (Cahiliyya Period), Islam and poem

Sözde büyüleyici bir taraf vardır.

Hadis-i Şerif

Hiç şüphesiz, Arapların İslamiyet'ten önceki dönemden günümüze kadar ulaşan en büyük sanat eseri şiirleridir. Ali Şeriatî'nin ifadesiyle şiir, *Arab'ın düşüncesini, inancını ve ruhunu en çok etkileyen silah'tır.* (2005: 250) Devenin yavrusuna düşkün olduğu kadar şiire düşkün olan bir millete (Yalar 2009: 69) mensup bir peygamberin şiirden bîgâne olması düşünülemezdi. Kendisini insanların en güzel konuşanı olarak tarif eden ve "Ben cevâmiu'l-keîm ile gönderildim." (Buhari Cihad 122 no 2977; Müslim Mesâcid 6: no 523) buyuran Hz. Peygamber, "Şiir, Arapların vurgulu sözlerinden bir sözdür ve onlar toplantılarında bununla konuşur ve aralarındaki kinleri onunla açığa vururlar" dedikten sonra eski şiirden bir dörtlük okuması (Yalar 2009: 69) onun Araplar için şiirin ne anlama geldiğini çok iyi bildiğini göstermektedir.

Hız. Peygamber aynı zamanda içinden bir çok şairin çıktığı, neredeyse her ferdinin şair olduğu bir ailenin çocuğuydu. Altı halasının altısı da şair idi.¹ Amcaları Ebu Talib, Hız. Abbas ve Hız. Hamza'nın şiir söylediği bilinir.² Amcasının oğlu Ebu Sufyan b. Haris ise şiir okumakla tanınmıştır. Kızı Hız. Fatıma'nın ve torunu Hız. Hüseyin'in de şiirleri vardır. En yakın arkadaşları Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer ve özellikle Hız. Ali'nin şiirleri günümüze kadar ulaşmıştır.

¹ Rivâyete göre Abdülmuttalib ölmeden önce altı kızını da yanına çağırıp ölümünden sonra kendisi için nasıl mersiyeler söyleyeceklerini onlardan dinlemek istemiş, bunun üzerine her biri babalarını öven birer şiir söylemişlerdi. (Fayda 1991: 73)

² Hız. Peygamber'i darda kalanların sığındığı, güvenilen, mâsum, halim, reşid, âdil nitelikleriyle övdüğü Râiyye'si meşhurdur. Hız. Hamza ise Müslüman olduğunda yeğeninin vasıflarını öven ve onu koruyacağını vaad eden bir şiir söylemişti. Abbas "Kâfiyye"sinde gayb haberlerinden ve peygamberin mahlûkatın ilki olduğundan söz ederek yeğenini övmektedir. (Durmuş 2005: 450)

Hz. Peygamber'in arkadaşları arasında da çok sayıda şair vardır. Ünvanları 'Peygamber Şairi' olan Hassân b. Sâbit, Abdullah b. Revâhâ ve Ka'b b. Mâlik'in yanı sıra onlarca şair sahabe vardır. Hatta aralarında hanım sahabilerden Hansa (ö. 645), Atike binti Zeyd (ö. 660) ve Naciye binti Cündeb (ö. 680?) de şiirle iştigal ederdi.³

Hz. Peygamber şiirle böylesi içli dışlı bir aile içinde dünyaya gelmiş ve şiirin değerli bulunduğu bir ortamda büyümüştü. Bursalı Mehmet Tahir meşhur eserinde, 'Şuara' bölümünün başında sıraladığı (2016; 486) Hz. Peygamber'in şiirin ve şairlerin faziletlerini belirten ve öven yedi hadis⁴ onun şiir hakkındaki görüşlerini adeta özetlemekte, şiire ne kadar değer verdiğini göstermektedir.

Hz. Peygamber'in müşriklerle mücadelesi askeri, siyasi ve ekonomik alanların yanı sıra şiirde de olmuş, belki de en çetini şairlere karşı verdiği mücadele olmuştur. Bu mücadele esnasında müşrik şairlerin hicviyelerine üzülmüş, ashabını özellikle şiir söyleyebilme becerisi olanları cevap verme konusunda cesaretlendirmiş, müşrik şairlere hak ettikleri cevapları vermelerini istemiştir.

Hz. Peygamber'in müşrik şairler hakkındaki görüşlerini iki farklı başlık altında incelemek daha doğru olacaktır. İlki İslamiyet'ten önce ölen veya Hz. Peygamber'in tebliğinin kendisine ulaşmadığı şairlerdir. Bunlar genellikle Arapların meşhur şairleridir ve büyük kısmı Muallaka şairidir. İkinci başlık altında incelenebilecekler Hz. Peygamber'in risaletini gören ve kendilerine tebliği ulaştığı halde Müslüman olmayanlardır. Bu şairler

³ Şair sahabelerin şiirlerinin bir araya getirildiği bir çok eser vardır. Ali Fehmi Efendi'nin Hüsnü's-Sihâbe fi Şerhi Eş'âri's-Sahâbe (Dersâadet: Rüşen Matbaası, 1324) isimli eseri meşhurdur. 59 şair sahabenin şiirleri ve şerhlerinin yer aldığı bu kitaptan beni haberdar eden Hayati Yılmaz'a teşekkür ederim.

⁴ Bu hadisler şunlardır:

- 1- Çocuklarınıza şiir öğretiniz. Zira o zihni açar, cesaret verir.
- 2- Beyanın bir kısmı sihir (gibi büyüleyici)dir. Şiirin bir kısmı da hikmettir.
- 3- Şairlerin dili cennetin anahtarındır.
- 4- Cibril seninle. Söyle ya Hassan!
- 5- Allahu Tealâ'nın arşın altında bir takım hazineleri vardır. Bunların anahtarları da şairlerin dilleridir.
- 6- Şiirden hikmetli olanları ve meselleri öğreniniz.
- 7- Şairlerin kalpleri Rahman'ın hazineleridir.

en iyi kullandıkları silahla, şiirle İslam'a saldırmışlar, Hz. Peygamber de bu saldırıları cevapsız bırakmamaya çalışmıştır. Müşrik şairlerin küçük bir kısmı işledikleri cinayet ve büyük kabahatlerden dolayı öldürülürken büyük bir kısmı affedilmiş, Halid b. Velid gibi müşrik iken Müslümanlara en büyük zararı verdiği halde Müslüman olduktan sonra Müslümanlar için büyük işler yapan sahabiler gibi, affedildikten sonra İslam'ı ve Hz. Peygamber'i şiirleriyle yüceltmişlerdir.

1. Hz. Peygamber'in Cahiliye şiiri ve şairlerine karşı tutumu

Hz. Peygamber'in içinde doğup büyüdüğü toplumun şiirle ilişkisi çok kuvvetli idi ve onun da bu ortamda duyarsız kalması düşünülemezdi. Hz. Peygamber, Cahiliye dönemi şairlerinin bir kısmının sadece şiirlerini dinlerken, bir kısmını görmüş, az da olsa bir kısmının Müslüman olmasına şahit olmuştur. Hz. Peygamber'in şiirlerini bildiği ve bir kısmını dinlediği şairler arasında *Muallakatü's-Seb'a* olarak bilinen *Yedi Askı* şairleri de vardı.⁵ Bunların bir kısmı daha erken dönemlerde olduğu için Hz. Peygamber onları görmemiş, sadece şiirlerini işitmiş iken altıncı asrın ikinci yarısında hayat sürenlerin bir kısmını görme imkanı da bulmuştur. Muallaka şairleri arasında sadece Lebîd b. Rebîa müslüman olmuş ve İslâm devrinde de uzun müddet yaşamıştır. (Tülücü 2015: 311)

Muallaka şairleri arasında Müslüman olan tek şair Lebîd'in (ö. 660-1) söylediği şiirler de pek beğenilmiştir. Müslüman olmadan önce söylediği şiirlerde tabiat ve hayvan tasvirlerinin yanı sıra Hanîf dininin etkisi görülür. (Furat 1996: 80) Hz. Peygamber, "*Bir şairin söylediği en doğru söz Lebîd'in 'İyi bilin ki Allah'tan başka herşey bâtıldır.' mısraıdır.*" buyurarak (Buhari Edep 90 nr 6148; Müslim Şiir 3 nr 2256; Tirmizi Edeb 70 nr 2848) Lebîd'in şiirlerini beğendiğini göstermiştir.

Muallakât şairlerinin en eskisi, milâdî VI. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı kabul edilen İmru'l-kays b. Hucr'dur. Hz. Peygamber, şiirlerinde

⁵ Her ne kadar sayıları yedi olarak geçse de bir kısım müellifler birkaç şair ilavesiyle bunu ona kadar çıkarmışlardır. Yedi şair olarak İmruülkays b. Hucr, Tarafe b. Abd, Hâris b. Hillize, Amr b. Külsûm, Züheyr b. Ebû Sülmâ, Antere ve Lebîd b. Rebîa zikredilir. Ayrıca Nâbiga ez-Zübyânî ile Meymûn b. Kays el-A'sâ'yı sayanlar da vardır.

fuhuşu ve zinayı dile getirdiği için İmru'l-kays'ın şiirlerinden hoşlanmadığını "Cehenneme giden şairlerin bayraktarlarındandır." sözüyle (Furat 1996: 75) ifade etmiştir. Bu sözler bize Hz. Peygamber'in topluma zararı dokunan, boş ve alaycı şiirleri hoş karşılamadığını göstermektedir. (Hamidullah 1991: 749)

Peygamberimizin şiirlerini bildiği şairlerden bir diğeri de muallaka şairlerinden olup İmru'l-Kays'tan sonra gelen Tarafe b. Abd (ö. 564) idi. Kendisine, Hz. Peygamber'in bizzat şiir söyleyip söylemediği sorulan Hz. Aişe şu cevabı vermiştir: *Bazen eve girerken Tarafe'ye ait şu beyti terennüm ederdi:*

*Setübdî leke'l-eyyâmü ma künte câhilen
Ve ye'tîke bi'l-ahbâri men lem tüzevvid*

*"Günler sana bilmediđin şeyleri gösterecek ve
ummadığın kimseler de sana haberler getirecektir."* (Tirmizi Edeb 70)⁶

Hız. Peygamber Muallaka şairleri arasında ismi geçmeyen Süveyd b. Amir el-Mustaliki'nin (ö. 4. yy):

*Haremde gecelesen de güvende olma
Ölümler her insanın iki yanındadır*

beytini dinledikten sonra "Bu kişı bana yetişseydi Müslüman olurdu." dediği rivayet edilmektedir. (web1)

Hız. Peygamber, muallaka şairleri arasında hayat hikayesi en renkli olanlardan olan Antere bin Şeddad'ın (ö. 614) bir şiirini dinledikten sonra görmek istediği tek bedevinin Antere olduğunu söyleyerek (Demirayak 2009: 97) şiirlerini en azından olumsuzlamadığını ifade etmiş olmaktadır.

Hız. Peygamber'in, doğrudan doğruya Allah'ın varlığını, birliğini ve inananları hedef almayan zinayı ve içkiyi övmeyen Ümeyye b. Ebi's-Salt (ö. 630) ve Arapların en meşhur kadın şairi Hansâ (ö. 645) gibi cahiliye şairlerinin hikmet içeren bazı şiirlerini söyleyip dikkatle dinlediği, bazen de birer dizelerini terennüm ettiği bilinmektedir.

⁶ Bir başka yerde ise Hz. Peygamber'in bir yerden bir haber beklediđinde de bu beyti okuduđu söylenmektedir. (Yalar 2009: 71)

Hız. Peygamber henüz peygamber değilken Ukaz panayırına gidip orada Arapların en gözde hatibi ve şairi kabul edilen Kus b. Saide el-İyâdî'nin (ö. 600) insanlara Allah'ı ve ahireti hatırlatan şiirlerini⁷ dinlediğine dair rivayetler vardır. (Turgay 1999: 73) Kus b. Saide'nin irad ettiği, yakın zaman içinde bir peygamberin geleceğine dair meşhur hutbeyi⁸ yıllar sonra İyadlılar Müslüman oldukları sırada söylemişler, Hız. Peygamber de onlara şairin yaşayıp yaşamadığını sormuş, öldüğünü söylemeleri üzerine de hutbenin ilk cümlesini orada okuyarak (Kapar 2002: 460) o şairi ve şiirini bildiğini misafirlerine göstermiştir.

Câhiliye döneminde Hız. Peygamber'in kendisini dinlediği, tevhid inancına bağlı hatip ve şair Kus b. Saide (ö. 600) için "Ümit ederim ki Cenab-ı Hak, kıyamet gününde Kuss b. Saide'yi ayrı bir ümmet olarak haşreder!" buyurmuştur. Ayrı bir ümmet olarak haşredileceğini söylediği bir diğer hanif şair Zeyd b. Amr b. Nufeyl (ö. 606) idi. Putlara tapmayan, zinadan, ribadan uzak duran ve kız çocuklarını diri diri gömenlere engel olmaya çalışan Zeyd'in⁹ Hız. Peygamber'le peygamber olmadan önce

⁷ Şiirin Türkçesi şöyledir: Gelip geçen asırların halkında bizim için ibretler vardır. Ölüme giden ve dönüşü olmayan yolları görünce milletimin de küçükleri, büyükleri, ona doğru çaresiz koştuğuna şahid olunca zaten mazi bana geri dönmeyeceği gibi gitmeyenlerden de devamlı kalacak yoktur. Katiyetle anladım ki herkesin gideceği yere ben de gideceğim. (Turgay 1999: 74)

⁸ Ey insanlar! Geliniz, dinleyiniz, belleğiniz! İbret alınız! Yaşayan ölür, ölen fena bulur! Olacak neyse olur. Yağmur yağar, otlar biter; çocuklar doğar, an-ne-lerinin ve babalarının yerini alır. Derken, hepsi ölüp gider! Hadiselerin ardı arkası kesilmez; hepsi birbirini kovalar. Kulak tutunuz, dikkat kesiliniz; gökte haber, yerde ibret alınacak şeyler var. Yeryüzü bir büyük dîvan, gökyüzü yüksek bir tavan. Yıldızlar yürür, denizler durur. Gelen kalmaz, giden gelmez. Acaba vardıkları yerden hoşnut olup da mı kalıyorlar? Yoksa, orada kalıp da uykuya mı dalıyorlar? Yemin ederim, yemin ederim ki Allah'ın indinde bir din vardır ki şimdi içinde bulunduğunuz dinden daha sevgilidir! Ve Allah'ın gelecek bir peygamberi vardır ki gelmesi pek yakındır. Gölgesi başınızın üstüne geldi! Ne mutlu o kimseye ki ona iman eder; o da kendisine hidayet eyleye! Yazıklar olsun, ona isyan ve muhalefet edecek bedbahta! Yazıklar olsun, ömürleri gafletle geçen ümmetlere! (Ahmed Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya, c. 1, s. 62.)

⁹ İşler taksim olunduğu zaman bir tek rabbe mi yoksa bin tane rabbe mi ibadet edeceğim? Lat ve Uzza'yı terk ettim, bıraktım. Dirayetli, ileri görüşlü olan bir kimse de böyle yapar. Ne Uzza'ya ibadet ederim, ne de onun iki kızına ve ne de Benu Armr'ın iki putunu ziyaret ederim. Ne de Hubel'e ibadet ederim. Eski zamanda

görüştüğüne dair rivayetler vardır. Oğlu Saîd, Hz. Ömer'le birlikte Resûl-i Ekrem'in yanına giderek, "Eğer babam size erişebilseydi iman ederdi, onun başışlanmasını dileyebilir misiniz?" diye sormuş, Resûl-i Ekrem de, "Elbette onun için istiğfar ederim, o tek başına bir ümmet olarak haşredilecektir" cevabını vermiştir (Müsned, I, 189-190; İbn İshak, s. 99-100).

Hz. Peygamber'in risaletinden bir sene önce vefat eden muallaka şairlerinden Züheyr b. Ebu Sülmâ (ö. 609) bir olan Allah'a inanan şairlerdendi.¹⁰ Züheyr iyi ahlâk sahibi, ağır başlı, sakın, vakarlı ve iffetli bir şahsiyetti. Daima kendi kabilesinin ve diğer kabile mensuplarının iyiliğini istemiş, çevresine ahlâk ve barış telkin etmiştir. Hanîf şairler zümresindedir; her şeyi yaratan Allah'a ve öldükten sonra dirilmeye ve hesaba inanıyordu. Züheyr bir gece rüyasında gökten uzatılan bir ip görür, ona uzanır fakat yetişemez. Bunun üzerine oğulları Kâ'b (ö. 645) ile Büceyr'i çağırır ve onlara rüyasını yorumlayarak, "Oğullarım! Âhir zaman peygamberinin gelmesi yakındır, ancak ben yetişemeyeceğim, siz araştırıp ona iman edin" diye vasiyet eder. (Tülüncü 2013: 541) Kendisi gibi şair olan iki oğlu da babalarının vasiyetine uyarak müslüman olmuşlardır.

Bu iki şairin ortak noktası Hanif olmaları, Hz. Peygamber'in risaletinden önce ölmeleri, Hz. Peygamber'in kendilerini görmüş ve bilmüş olmaları ve artlarından güzel duada bulunmasıdır. Allah'a şirk koşmayan, putlara tapmayan, Cahiliye döneminin kötü adetlerini eleştiren ve bir olan Allah'a inanan bu şairler hakkında Hz. Peygamber olumsuz bir şey söylememiş, aksine güzel sözlerle onları övmüştür.

Cahiliye döneminin Hanif şairlerinden Umeyye b. Salt ise Hz. Peygamber'in risaletini görmesine rağmen kıskançlığından Müslüman olma-

aqlımın yetmediği bir dönemde o bizim için rabdi. Fakat Rabbim Rahman'a ibadet ederim ki çok başışlayan, affeden Rab günahımı başışlasın. Rabbinizin takvasına sarılın ve muhafaza edin, ona sarıldığınızda helâk olmazsınız. Biliniz ki iyi kimşelerin yeri cennettir. Kafirler için ise sıcak ve alevli cehennem vardır. (Polat 2001: 126)

¹⁰ Allah'ın varlığı benim için açıktır. O'nun korkusu bende var olduğu sürece doğruya inancımı perçinleştirmektedir. İçinizde olan hiçbir şeyi Allah'tan gizleyemezsiniz. Her neyi gizlemeye çalışırsanız Allah onu bilir. (Polat 2001: 130)

mıştır. O da diğer iki şair gibi bir olan Allah'a inanmış,¹¹ O'na şirk koşmamış, putlara tapmamış, içkiyi ve zinayı hoş karşılamamıştır. (Çağatay 1982: 167)

Amr b. Şerîd'in babası Şerîd ibni Süveyd'den rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber, terkisine binmiş olan babasına, ezberinde Umeyye'nin şiirinden bir şeyler olup olmadığını sormuş "evet" cevabını alınca okumasını işaret etmiş, tam yüz beyte ulaşıncaya kadar okumaya devam etmesini istemiş. Umeyye'nin şiirleri Hz. Peygamber'in hoşuna gider ve "*Neredeyse şiiriyle Müslüman oluyormuş*" (Müslüm Şiir 1) diyecek kadar şiirlerini takdir etmiştir.¹²

Hz. Peygamber'in fırsat buldukça şiirlerini dinlediği Ümeyye iman etmemiş ancak Peygamber'imize ve İslam'a saldırmasına rağmen şiirlerinde puta tapmanın anlamsızlığı, içki ve kumarın zararlarını ve kötülüğünü anlattığı için Hz. Peygamber tarafından dinlenmiştir. (Mahmut Esat 1329: I/531) Bununla birlikte Ümeyye b. Ebü's-Salt'ın Mekke'nin önde gelen tâcirlerinden Câhiliye devrinde mazlumları koruyan, zenginliği ve cömertliği ile tanınan yakın dostu Abdullah b. Cüd'ân'ı (ö. 600?) öven şiiriyle Bedir'de ölen müşrikler için söylediği mersiye'nin okunmasını istememiştir. Hz. Peygamber olayı kişiselleştirmemiş, şairin hakikate uygun sözler söylemesinin hatırına, kendisine iyi davranmadığı halde hem şiirlerini dinlemiş, hem de hakkında herhangi olumsuz bir söz söylememiştir.

İslâm'ın gelişinden yirmi yıl sonra ölen Ümeyye, âhirete ve dinî konulara yer verdiği şiirlerinin bir kısmını muhtemelen son zamanlarında yazmıştır. Onun bu tür şiirleri diğer bazı şiirlerin kendisine nisbet edilmesine ve kendisine din ve âhiret şairi denilmesine neden olmuştur. (Tüccar 2012: 304-305)

¹¹ Seni sakındırırım, Allah'tan başkasını ortak kılma, çünkü doğru yol apaçıktır. Ay Allah'ım sana Rab olarak razı olduk. Senden başka ikinci bir ilaha ibadet etmeyi elbette ve asla düşünmeyiz. Ey Rabbim, beni asla kâfir yapma! Kalbimi daima imanla doldur. Bir insan olarak yaşadığım sürece bedenimi, cildimi, etimi ve kanımı iman ile donat. (Polat 2001: 127)

¹² Şiirde Müslüman olmak cümlesi kanaatimizce önemli bir tespittir.

Hz. Peygamber'in şiirlerini beğendiği şairlerden olan Nâbiga el-Câdi¹³ (ö. 685) kabilesinden bir heyetle Medine'ye gelip Müslüman olduğunda Hz. Peygamber'e ünlü Raiyye kasidesini okumuş, Hz. Peygamber, şiirin sonlarında yer alan

*Geldim ben Allah'ın Resulu'ne getirdiğinde o hidayeti
Okumakta Samanyolu gibi aydınlık bir kitap
O kadar çabaladım ki, hissetmedim ben ve beraberimdekiler
Süheyl yıldızının doğuş ve batıya kayışını
Takva üzere kalır ve hoşnut olurum onu yapmaktan
Ve daha da sakınır oldum o korkulan ateşten
Göğe ulaştık onur, cömertlik ve itibarca
Kaldı ki biz bunun üstüne çıkmayı da umarız*

sözlerini dinledikten sonra "Bunun üstü neresidir, ey Ebu Leyla?" diye sormuş, o da "Cennettir ey Allah'ın resulü" demesi üzerine Hz. Peygamber "İnşallah inşallah" diyerek bundan duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Ayrıca kendisine: "Güzel söyledin, Allah ağzına dert vermesin"¹⁴ buyurarak dua etmiştir. (Yalar 2009: 83)

Hz. Peygamber sadece İslam'a saldıran şiirleri değil, müslümanları ve müslüman olmadığı halde İslam'a yardım edenleri hicveden şiirleri de dinlemeyi hoş karşılamamıştır. Aşağıda nakledeceğimiz olay, onun ashabından ve Müslümanlardan birinin hicvedilmesine de asla rıza göstermediğine işaret etmektedir.

Kendi şairi olan Hassân'a "Cahiliye şiirinden Allah'ın bize hoş gördüğü bir şeyler söyle" demiş, o da Alkame ile amcazadesi Âmir b. Tufeyl arasındaki üstünlük iddiası üzerine şair A'sâ Meymûn'un (ö. 629) Alkame b. Ulâse'yi (ö. 641) hicveden bir şiirini okuyunca "Bir daha bana bu şiiri okuma!" demiştir. Sebebini soran Hassân'a Hz. Peygamber şöyle cevap vermiştir:

"Ey Hasan, kim, insanların iyiliğine teşekkür ederse, Allah'a da en çok o şükretmiş olur. Ebû Sufyân, beni kendisine soran

¹³ Birden parlayan anlamındaki Nâbiga şairin lakabı olup adı Kays ibn Abdillâh el-Ca'dî el-Amirî'dir.

¹⁴ Bir rivayete göre Nâbiga 130 yıl yaşamış, dökülen dişi yerine yenisi gelmiştir. (Yıldırım 2003: 550)

Kayser'e beni kötülerken Ulâse, kralın aynı istikametteki sorusuna, güzel şeyler söyleyerek cevap vermiştir." (Câbizâde Ali Fehmi 1324: 12-13)

Hz. Peygamber'in dinlediği bir diğer şair Hansâ (ö. 645) idi. Kaynaklarda belirtildiğine göre Resûl-i Ekrem onun şiirlerini beğenir ve, "*Haydi Hansâ!*" diyerek şiir okumasını isterdi. (Ergin 1997: 46)

Hz. Peygamber'in cahiliye dönemi şairlerine karşı tutumunu, ne tamamen olumlama ne de tamamen olumsuzlama şeklinde genellebiliriz. Imru'l-Kays'ı eleştirirken Lebid'i beğenmesi, görmek istediği tek şairin Antere olması, yukarıda isimleri sıralanan şairlerin kimi şiirlerini beğenmesi onun cahiliye şiirini mutlak reddetmediğini, şiirin muhtevasına ve şairin yaşantısına göre karar verdiğini göstermektedir. Onun beğenmediği şiirlere baktığımızda iki özelliğe sahip olduklarını görürüz. İlki bir müslümanda olmaması gereken gurur, ırkçılık, şöhret, hiciv, şehvet gibi kötü alışkanlıkları övmesi veya içermesi, diğeri ise İslam'ı, Resulullah'ı ve müslümanları hedef alması ve hicvetmesidir. Bunların dışında kalan şiirlere ses çıkarmamış, iyiyi, güzeli teşvik eden, Allah'ı birleyen ve öven şiirleri ise dinlemiş ve beğendiğini ifade etmekten çekinmemiştir.

Hz. Peygamberin genel olarak şairlere karşı tutumu

Hz. Peygamber, peygamber olduktan sonra İslam'ı tebliğe başladığında büyük bir direnç ve karalama ile karşılaşmıştı. Kendisine vahye-dilen ayetleri okumaya başladığında sözlerinin bir şiir kendisinin de cinlenmiş, kahin ve şair olduğu iddialarına muhatap olmuştu. Hz. Peygamber'in şair, sözlerinin de şiir olmadığı kısa zaman sonra özellikle devrin önemli şairlerinin tespitiyle anlaşılınca direnç başka bir istikamete kaydı.¹⁵

Hz. Peygamber'i devrinde en iyi anlayanların şairler olduğunu söyleyebiliriz. Onlar şiiri çok iyi bildikleri için Hz. Peygamber'e indirilen

¹⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Güleç 2015.

vahyin şiir olmadığını da en iyi onlar bilirdi. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in bir elçi olduğunu layıkıyla en iyi şairler bilirdiler.¹⁶ Bundan dolayı Hz. Peygamber şairlere değer verir, onlardan biri müslüman olduğunda sevinirdi.

a. Müslüman şairlere karşı tutumu: Ağzına sağlık

Hız. Peygamber "*Şiir, ifadeleştirilmiş bir sözden başka bir şey olmayıp hakka uygun olanı güzeldir. Hakka uygun olmayanında ise hiçbir hayır yoktur.*" diyerek makbul şiir için bir ölçü koymuştur: Hakka uygun olmak.

Hız. Abbas bir gün Hz. Peygamber'e;

- Ey Allah'ın resûlü, seni övmek istiyorum, diyerek şiir söylemek için izin istemiş. Peygamberimizin izin vermesi üzerine de şu medhiyesini okumuştur:

¹⁶ Tufeyl b. Amr (ö. 633) ve Süveyd b. Sâmî (ö. 619) bunlardan ikisidir. Hicretten önce müslümanların muhasara altında buldukları dönemde İslâm'a girmek için Yemen'den Mekke'ye gelen Tufeyl, şehre ulaştığında Kureys'in ileri gelenleri kendisine Hz. Peygamber'i bir tefrikacı ve fitneci olarak tanıttılar ve sözlerini dinlememesini istediler. Bu telkin üzerine Hz. Peygamber'i işitmek için kulaklarına pamuk tıkadığı halde onu Kâbe'nin önünde namaz kılarak gördü ve okuduklarını duydu. Âyetlerden etkilenen Tufeyl "*Söyledikleri güzelse kabul ederim, değilse bırakırım*" diyerek Hz. Peygamber'le konuşmaya karar verdi. Kendisiyle tanıştıktan sonra ona bazı şiirlerini okudu. Resûl-i Ekrem de ona İhlâs ve Muavvizeteyn sûrelerini okuyarak kendisini İslâm'a davet etti. O zamana kadar böyle güzel bir söz duymadığını söyleyen Tufeyl okunanların şiir olmadığını anladı ve Müslüman oldu. (Güler 2012: 41/323-324)

Hız. Peygamber, hicretten üç yıl önce hac için Mekke'ye gelen Medineli Süveyd b. Samit'i aramış bulmuş, onu İslâm'a davet etmişti. O kavminde sevilen ve sözü dinlenen ve şiirleri olan kendisine bu özelliklerinden dolayı kâmil lakabı verilmiş bir şahıstı. Rivayetlere göre Hicret'ten üç yıl önce Rasûlullah'ın (s.a.) Medine ahalisinden etkilediği ilk kişilerden biri de Süveyd bin Samit idi. Süveyd hac için Mekke'ye gitmişti. Rasûlullah orada her zamanki gibi çeşitli yerlerden gelen hacılara İslâm'ı tebliğ etmekteydi. Süveyd onun konuşmasını dinleyince şu beyanda bulundu: "*Ben de senin vaz'ettiğine benzeyen bir şey var.*" Rasûlullah onun ne olduğunu sorunca "*Lokman'ın Külliyyatı*" dedi. Sonra Rasûlullah'ın (s.a.) isteği üzerine bir kısmını okudu. Rasûlullah bunun üzerine "*Bu sözler güzel, fakat bende ondan daha güzel bir söz var.*" dedi ve Kur'an okudu. Süveyd dinlediklerinin Lokman'ın hikmetinden daha iyi olduğunu kabul etti. (Câbizâde Ali Fehmi, s. 214-5)

Ah Allah'ın Resulü! Sen peygamber olmadan önce Cennet'in gölgeliklerinde cennet yapraklarıyla örtünen Adem atanın sulbünde, pek temiz ve pek güzel bir hayat sürüyordun.

Ardından henüz bir beşer bir çiğnem et, bir kan pıhtısı hâline gelmeden önce Adem'in sulbünde cennetten dünyaya indir. Tufan Nesr putunu ve ona tapanları yok ettiğinde sen henüz bir su damlasıyken Nuh'un gemisine bindin.

Asırlar birbirini kovaladıkça sen de sulblerden rahimlere taşındın durdun.

Senin şerefine ve yüce soyun yanında en yüksek dağlar pek aşağı seviyede kalır.

Sen doğduğunda yeryüzü aydınlandı ve ufuklar nurunla parıladı.

Biz o parılıta, o nurun içinde ve o dosdoğru yolda yürüyüp durmaktayız. (Kandemir 2014: 351-352)

Bu sözler üzerine Hz. Peygamber, "*Ağzın dert görmesin.*" buyurmuştu. (Coşan 2011)

Hz. Peygamber'in ağzına sağlık, diyerek beğendiğini ifade ettiği bir diğer şiir Büceyr'in Ükeydir b. Abdülmelik'in yakalanmasını anlatan kasidesidir. Hz. Peygamber Tebuk'te bulunduğu sırada Halid b. Velid kumandasındaki Büceyr'in de dahil olduğu 400 kişilik bir birliği, Dûmetülcendel bölgesinin reisi Ükeydir b. Abdülmelik'i yakalayıp getirmekle görevlendirdi. Hz. Peygamber'in önceden haber verdiği şekilde Ükeydir'i yaban sığırı avlarken yakaladılar. Büceyr bu olayı anlatan şiirini Hz. Peygamber'in huzurunda okuyunca Resûl-i Ekrem onu çok beğendi ve kendisine "*ağzına sağlık*" diye dua etti. Bu dua bereketiyle doksan yaşındayken bile Büceyr'in bir tek dişinin dökülmediği rivayet edilir. (Uğur 1992: 6/480)¹⁷

¹⁷ Hz. Peygamber, söyledikleri birçok şiirin sonunda şairlerine dua etmeyi ilke haline getirmiştir. (Yalar 2009: 77)

Beğendiğini kendisine şair olarak seçerek belli eden Hz. Peygamber'in hakkında güzel sözler söylediği bir diğer şair Ka'b b. Mâlik'tir. Ka'b b. Mâlik'in şu ifadesi onun övgüsüne mazhar olmuştur;

Kureyş kabilesi rabbi ile mücadeleye geldi. Muhakkak ki mutlak ve daimi galip olan Canab-ı Hak ile yenişmeye çalışan mağlup ve perişan olacaktır.

Hız. Peygamber, Ka'b'a, "Ey Ka'b, Allah bu sözünden dolayı seni methetti." buyurmuştur. (Coşan 2011)

Hız. Peygamber, Müslümanların hislerine tercüman olan şairleri dinlediğinde onları beğendiğini söylemekten çekinmemiş, güzel sözler söyleyerek şairleri cesaretlendirmiştir.

b. Müşrik ve Yahudi şairlere karşı tutumu

Hız. Peygamber, Allah'a, kendisine ve İslam'a küfreden ve hicveden şairlere karşı oldukça sert davranmış, onların öldürülmelerini emretmiştir. Özellikle Medine'ye hicret ettikten sonra müşriklerle olan mücadelesinde müşrik şairlere karşı özel bir mücadele vermiş, bu konuda onların iftira dolu hicviyelerine karşılık vermesini Müslüman şairlerden istemiştir.

Hız. Peygamber, mü'minleri hicvedip, müşrikleri tahrik eden şairler yazan meşhur yahudî şâiri Ka'b b. Eşref'i öldürtmüştür. Baba tarafından Tay kabilesine, anne tarafından bir yahudi kabilesi olan Benî Nadîr'e mensup olan Ka'b hem Araplar hem de yahudiler tarafından sevilir ve kendisine değer verilirdi. Kâ'b, Bedir Gazvesi sonunda müşriklerin mağlup olduklarına ve yetmiş ölü verdiklerine dair haber Medine'ye ulaşınca bunun doğruluğuna inanmamış, "Gerçekten Muhammed bu kadar kişiyi öldürmüştü yerin altı üstünden daha hayırlıdır" diyerek tepki göstermişti. Ancak haberin doğru olduğu ortaya çıkınca tâziyede bulunmak ve Kureyş'i müslümanlar aleyhine kışkırtmak için kırk kadar adamıyla birlikte Mekke'ye giderek müslümanlara karşı savaşmak üzere Ebû Süfyân ile anlaştı. Söylediği şairlerle Kureyşliler'in intikam duygularını tahrik etti. (Kapar 2001: 2-3)

Medine'ye döndükten sonra boş durmayan, şiirleriyle Resûl-i Ekrem'i ve ashabını hicveden, etkili konuşmaları ve servetiyle müşrikleri müslümanlara karşı kıskırtmaya devam eden Kâ'b b. Eşref'in davranışlarından rahatsız olan Hz. Peygamber bu duruma son verilmesini ve kendisinin eziyetten kurtarılmasını istedi. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme, Kâ'b b. Eşref'in süt kardeşi Ebû Nâile b. Selâme, Abbâd b. Bişr, Hâris b. Evs ve Ebû Abs ile bir araya gelerek Kâ'b'ı ortadan kaldırmak için plan yaptılar ve 14 Rebülevvel 3'te (4 Eylül 624) onu öldürdüler.¹⁸ (Kapar 2001: 3-4)

Kâ'b'ın öldürüldüğünü duyan yahudiler hayatlarından endişe etmeye başladılar. Bir kısmı Resûlullah'a gidip onun suçsuz yere öldürüldüğünü söyledi. Hz. Peygamber onlara:

"O kendi görüşündeki başka insanlar gibi yerinde dursaydı öldürülmezdi. Fakat o söylemiş olduğu şiirleriyle bize eziyet ederdi. Sizden her kim aynı şekilde hareket ederse onun cezası da kılıçtır."

Diyerek Kâ'b gibi faaliyette bulunmamaları konusunda uyardı ve Yahudiler de bir daha böyle şiirler yazmayacaklarına dair söz verdiler. (Kapar 2001: 4)

Hız. Peygamber Bedir esirlerini kimini fidye ile kimini bedelsiz serbest bırakırken yazdığı hicviyeler ile müslümanları rencide eden Ukbe b. Ebî Muayt (ö. 2/624) ile Sasanîler üzerine düzdüğü hikayelerin Kur'ân'dan üstün olduğu iddiasını yayan Nadr b. Hâris'i daha Medine'ye varmadan yarı yolda idam ettirmiştir. Yetmiş esir arasında sadece bu ikisinin öldürülmesinin nedeni Ahmet Özel'e göre, ikisinin iflah olmaz İslam düşmanı olması ve Hız. Peygamber'e ve müslümanlara çok eziyet etmesidir. (1996: 35-36)

Müşrik şairlerden Ebu Azze Amr b. Abdullah İbn Umeyr (ö. 625) da Bedir esirleri arasında idi. Kendisi fakir olduğu için verecek fidyesi yoktu. Bir daha İslâm aleyhine şiir yazmayacağına dair söz vererek hayatını

¹⁸ Kâ'b'ın aynı yılın Ramazan (Şubat 625) veya Şevval (Mart 625) ayında katledildiğine dair rivayetler de olmakla beraber genellikle kabul edilen görüşe göre Bedir Gazvesi'nden sonra ve Uhud'dan önce öldürülmüştür. Haşr ve Nisâ sûrelerindeki bazı âyetlerin onun davranışlarıyla ilgili olarak nâzil olduğu rivayet edilir.

bağışlaması için Resûlullah'a yalvardı. Efendimiz onun yetim kalacak beş adet kızını da düşünerek bağışladı. Ancak hürriyetine kavuşan Amr sözlerini unuttu, tekrar İslam aleyhinde şiirler söyleyerek müşrikleri Uhud'a katılması için cesaretlendirici şiirler söyledi. İkinci sefer esir düşünce, kurtulmak için yaptığı ricaları:

Müslüman bir yılana kendini iki sefer sokturmaz. (Buhari Edeb 83) denilerek geri çevrildi ve idam edildi.

Müşrik şairlerden Hâris b. Süveyd şair olduğu için değil, Mücezzer b. Ziyâd'ı Uhud savaşında öldürdüğü için kısas uygulandı. Haris, aynı zamanda müslümanları tahkir edici şiirler de söylerdi. Onun öldürülmesi üzerine oldukça yaşlı ve Yahudi asıllı bir şair olan Ebû Afak, Bedr'i ve Ensar'ı küçümseyen bir hicviye¹⁹ yazması üzerine Hz. Peygamber, "*Bu habisten bizi kim kurtaracak?*" diye sordu ve ashaptan bir rivayete göre Salim b. Umeyr tarafından öldürüldü. Hz. Peygamber, şair Esmâ Bintu Mervân'ın, Ebû Afak'ın ölümüne dayanamayıp İslâm'a karşı alay dolu bir şiir yazdığını öğrenince "*Bunu cezalandıracak kimse kalmadı mı?*" buyurması üzerine Umeyr b. Adiyy (ö. 632'den önce) o günün gecesinde, kadının cezasını verdi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm), "*Allah'a ve Resûlüne gıyabında yardım ettiniz.*" iltifatında bulundular. (Güler 2012: 148-9)

Mekke Fethi'nde herkes affedilirken "Kâbe'nin örtüsünde sarılı olarak bulunsa bile öldürülmesi" emredilen on kişiden üçü şâir idi: Bunlardan biri Abdullah b. Hatal'dır (ö. 630). Bu adam, Peygamber'imizi yeren şiirler yazardı. Af dileyip Müslüman oldu, bir daha şiir söylemeyeceğine dair söz verse de sözünde durmadı. Dinden döndü ve kendisine hizmet etmesi için görevlendirilen bir müslümanı şehit ettikten sonra zekat olarak topladığı malları da alarak Mekke'ye kaçtı ve Resûlullah aleyhinde şiirler söyledi. Bununla da kalmadı, şiirleri, çalgı aletleri refakatinde köleler tarafından söylenerek Mekkelileri eğlendirdi. O da affedilmeyenlerden oldu. (Aktürk 2009: 178-183)

¹⁹ "Ben, uzun zamandır yaşamaktayım. Evlerde ve toplantı yerlerinde insanlardan Kayle'nin oğulları (Ensâr) kadar, çağrıldığı zaman müttefiklerinin davetlerine koşarak icabet eden, sözlerinde duran, taahhütlerini yerine getiren bir toplum görmedim. Dağlar yıkılsa, yerinden oynasa onlar aldanmazlardı! Onlara gelen binekli bir kişi onları dağıttı. Çeşitli şeylere helaldır, haramdır, dedi. Şayet siz güçlülüğü veya mülkü tasdik etseydiniz Yemen hükümdarlarından bir Tubba'a tabi olurduunuz. (Hâlbuki siz ona bile boyun eğmediniz)"

Mekke'nin fethinde öldürülmesi için emir verilen bir diğer şair Hz. Peygamber'e ağır hicviyeler söyleyen ve hicretleri esnasında kızlarına eziyet eden Huveyris b. Nukayz (ö. 630) idi. Mekke'nin fethinde Hz. Ali tarafından öldürüldü. (Aktürk 2009: 189)

Öldürülme emirleri verilen şairlere bakıldığında sadece İslam'ı ve Peygamber'i eleştiren şiirler söylemedikleri, aynı zamanda Hz. Peygamber'e fiili kötülük ettikleri, fitne ve fesat çıkardıkları, Müslümanlar aleyhinde faaliyette buldukları, irtidat edip adam öldürdükleri görülür. Yukarıdaki örneklere bakıldığında Hz. Peygamber'in, sırf şair olduğu için kimseyi öldürtmediği görülmektedir.

Affedilenler

Bunların yanında idam kararları verildiği halde affedilen şairler de olmuştur. Bunların başında Hz. Peygamber'in amcasının şair oğlu Ebu Süfyan b. Hâris (ö. 647) gelmektedir.

Akrabaları arasında Hz. Peygamber'e en çok benzeyen ve süt kardeşi olan, çocuklukları birlikte geçen Ebu Süfyan Resûlullah peygamberliğini ilân edinceye kadar onu çok sevmiş, bu tarihten itibaren yirmi yıl süreyle Hz. Peygamber'e düşman olmuştur. Hem Hz. Peygamber hem de müslümanlar aleyhinde hicviyeler söylediği için Hz. Peygamber tarafından görüldüğü yerde öldürülmesi emri verilmişti. Mekke'nin fethinden kısa bir süre önce Resûlullah'ın halası Âtike'nin oğlu Abdullah b. Ebû Ümeyye ile birlikte Medine'ye doğru yola çıkarak Ebvâ'da Hz. Peygamber'le karşılaştılar ve müslüman olmak istediklerini bildirdiler. Yakın akrabası oldukları halde İslâmiyet'e ve müslümanlara karşı tavırları sebebiyle kendilerine kırgın olan Resûl-i Ekrem onlara yüz vermeyince hanımı Ümmü Seleme, kardeşi Abdullah b. Ebû Ümeyye ile Ebû Süfyân'ı huzuruna kabul etmesi için Resûlullah'a ricada bulundu. İyi bir şair olan Ebû Süfyân, yaptıklarına pişman olduğunu Hz. Peygamber'in merhametini celbedecek şekilde dile getirmesi üzerine Resûl-i Ekrem onları bağışlayınca da müslüman oldular. (Câbizâde 1324: 92-93)

Ebû Süfyân hayatının kalan kısmında bütün varlığıyla Hz. Peygamber'e bağlandı. Huneyn Gazvesi'nde Hz. Peygamber'in etrafında kimse-

nin kalmadığı bir sırada Resûlullah'ın katırının yularına yapışarak yanından ayrılmayan oydu. Hz. Peygamber bundan dolayı kendisine dua etti. Resûl-i Ekrem vefat ettiğinde söylediği mersiyeyle üzüntüsünü dile getirenlerden biri de Ebû Süfyân'dı. (Kandemir 1994: 232)

Huneyn Gazvesinden sonra tövbe edip Müslüman olan ve Hz. Peygamber'i öven şiirler söyleyen şairlerden bir diğeri Humeyd b. Sevr'dir (ö. 689?). Bir gözü kör olan şair Huneyn Gazvesi (8/630) esnasında müşrikler arasında yer almıştı. Daha sonra kabilesinden bir grupla Hz. Peygamber'e gelerek müslüman olmuş ve huzurunda onu öven şiirler söylemiştir. (Kılıç 1998: 356)

Affedilen bir diğeri şair Abdullah b. Ziba'ra'dır (ö. 685). Hz. Peygamber'e ve müslümanlara karşı büyük bir düşmanlık beslemiş, hatta taptıkları putlar hakkında Peygamber'le bizzat tartışan Abdullah b. Ziba'ra, Uhud Savaşı'nda aktif görev almış, Kureyş ölülerine mersiyeyle söylemiştir. Hassân b. Sâbit tarafından kendisine verilen cevaplardan anlaşılacağına göre, Abdullah b. Ziba'râ'nın müslüman olmadan önceki şiirlerinin çoğu İslâmiyet ve Hz. Peygamber aleyhinedir. Mekke fethedilince, ölüm korkusuyla Necran'a kaçan Abdullah, Hassân b. Sâbit'in, Hz. Peygamber'in affedici ve merhamet sahibi olduğunu ifade eden bir şiirini duyunca Mekke'de bulunan Resûlullah'ın yanına gitti. Ashabı ile sohbet etmekte olan Hz. Peygamber onu görür görmez, *"İşte İbnü'z-Ziba'râ! Yüzünde İslâm'ın nuru parlıyor"* deyince, Abdullah kelime-i şehâdet getirip müslüman oldu; kendisine hidayet ihsan eden Allah'a hamdetti. Peygamber'e ve müslümanlara karşı yapmış olduğu hareketlerden dolayı pişmanlık duyduğunu söyleyerek affedilmesini istedi. Hz. Peygamber de ona İslâmiyet'i nasip ettiği için Allah'a hamdettikten sonra, *"Müslüman olmak, daha önce yapılan günahları ortadan kaldırır"* diyerek onu bağışladığını bildirdi. Abdullah b. Ziba'râ İslâmiyet'i kabul ettikten sonra Hz. Peygamber'i öven ve daha önce yaptıklarından dolayı pişman olduğunu ifade eden şiirler yazdı. (Fayda 1988: 144)

Kureyş'in ileri gelenlerinden "hatib-i Kureyş" olarak bilinen, güzel konuşmasıyla ve hitabetiyle meşhur Suheyl b. Amr da (ö. 639) affedilen ediplerdendi. Müslümanlar aleyhine yaptığı konuşmalarıyla tepki çeken

Süheyl esir düştüğünde, Hz. Ömer bir daha müslümanlar aleyhine konuşmasın diye dişlerini kırmak isteyince Hz. Peygamber ileride İslam adına güzel şeyler yapacağına inandığı için Hz. Ömer'in dişlerini kırmasına izin vermemiştir. (Erul 2010: 30)

Görüldüğü yerde öldürülmesi emredilen şairlerden biri de Hz. Peygamber ve Müslümanları hicveden şiirler yazan Enes b. Züneym (ö. 680) ve Bedir'de ölen müşrikler için mersiyeleyen söyleyen kardeşi Esîd b. Züneym idi. Enes, Mekke'nin fethinde Hz. Peygamber'in huzuruna çıkarak affını istedi. Hz. Peygamber'in kendisini affetmesi üzerine müslüman oldu ve Hz. Peygamberi öven bir kaside okudu. (Kandemir 1995: 236)

Kureyş'in en iyi şairleri ve cengâverleri arasında sayılan Dırar b. Hattab İslâmiyet'ten önce meydana gelen Ficâr Savaşı'nda Benî Fihr'in bayraktarlığını yapmıştı. Uhud, Hendek gibi muharebelerde müslümanlara karşı savaştı. Hendek Gazvesi'nde müslümanlar tarafından açılan hendeğin üzerinden atıyla atlayıp geçen dört kişiden biri de o idi. Mekke fethinde affedildi ve müslüman oldu. (Kandemir 1994: 276)

Resûl-i Ekrem'in vefatı esnasında hemen hemen bütün Arabistan halkı, bu arada Hassân'la karşılıklı hiciv söyleyen şairler de müslüman olmuşlardı.

Tevbe edip bağışlananlara en güzel örnek Kaside-i Bürde şairidir.

Kaside-i Bürde şairi Ka'b b. Züheyr

İslam ve Hz. Peygamber hakkında hicviye yazdıkları ve ağır sözler söyledikleri için haklarında ölüm fermanı verilen şairlerden ikisi pişman olarak Hz. Peygamber'in huzuruna gelmiş, tevbe etmiş ve birer kaside sunmuşlardır. Abdullah b. Ziba'ra (ö. 685) *Kaside-i Mimiyye* adıyla bilinen medhiyesini okumuş, ancak diğeri kadar şöhret bulmamıştır. Şöhret bulan şair ve şiir ise Ka'b b. Züheyr'in (ö. 609) *Kaside-i Bürde*'sidir.

Mekke fethedildiği zaman İslam'a düşmanlıklarıyla ün yapmış olan bazı müşrikler için "vur emri" çıkarılınca Ka'b bin Züheyr korkup köşe bucak kaçır. Eninde sonunda yakalanacağını anlayınca kılık değiştirerek

Hız. Ebu Bekir'in tavassutıyla sabah namazı için mescidde bulunan Hız. Peygamber'in huzuruna gelir, diz çöker ve der ki:

- Ey Allah'ın Resulu! Ka'b bin Zühayr yaptıklarına pişman olmuştur. Huzuruna gelse de af dilese başışlar mısın?

Hız. Peygamber:

- Evet affederim, buyurur. Bunun üzerine Ka'b, söz konusu Ka'b işte benim, der ve kendisini affeden Hız. Peygamber'e karşı beslediği temiz ve samimi hislerini dile getiren kasidesini okur. Kâ'b şiirinde sevdiği Suâd'ın ardından yetişmeye çalışmasını anlattıktan sonra Hız. Peygamber'i övmeye başladığı ve "Hız. Peygamber karanlıkta kalanların onun ışığıyla yollarını buldukları kınından çıkarılmış bir kılıçtır." beytini okuduğunda Hız. Peygamber sırtındaki bürdesini (hırkasını) çıkarıp şairin sırtına giydirir. İşte bu kaside o günden beri Müslümanlar arasında zevkle okunur.²⁰

Hız. Peygamber'in önce haklarında ölüm fermanı verip sonra affettiği şairlere baktığımızda şu özellikleri görürüz.

1. Şairler İslam'ın muzaffer gelmesinden sonra Müslüman olmuşlardır.
2. Affedilmelerini ya kendileri gelerek ya da müslüman bir akrabası vasıtasıyla Hız. Peygamber'den istemişlerdir.
3. Affedilmeden önce veya affedildikten sonra müslüman olmuşlardır.
4. Affedilme müjdesini aldıktan sonra mutlaka Hız. Peygamber'i ve İslam'ı öven bir kaside söylemişlerdir. En meşhuru Kaside-i Bürde'dir.

²⁰ Hız. Ömer'e en büyük şair kimdir diye sorulduğunda cevap olarak Bânet Suâd şairini söylemiş. (Ersoy, Mehmet Akif. "Hangisi Şiir" *Sırat-ı Mustakîm*, c. 4, sayı 94, s. 273)

Sonuç

Hz. Peygamber'in müslüman olmayan şairlere karşı tutumlarının iki konu dışında olumlu olduğunu söyleyebiliriz. İslam'a ve Müslümanlara hakaret içermeyen, küçük düşürücü ve aşağılayıcı bir üslupta hicvetmeyen şairler ile Allah'ın hoşuna gitmeyen fikir ve fiilleri övmeyen ve teşvik etmeyen şairlere karşı herhangi bir şekilde harekete geçmemiş, onlara ilişmemiştir. Özellikle savaş esnasında müşrikleri şairleriyle teşvik ve teşci eden şairlere karşı tepkisini göstermiş ve onların da ortadan kaldırılmalarını istemiştir. Onca şairin arasında öldürülenlerin sayısının oldukça az olması Hz. Peygamber'in bu emri İslam'a ve Müslümanlara hakaret etmeyi önlemek için verdiğini düşündürmektedir. Hakkında ölüm fermanı çıkartılmış şairler Müslüman oldukları takdirde affedilmiş ve şairleriyle İslam'a hizmet etmişlerdir.

Kaynakça

- AKTÜRK, Veysel (2009), *Hız. Peygamber Devrinde Öldürülenler ve Öldürülme Nedenleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- AMIDU SANNI (2006), "İslâm'da Şiirin Yeri ve Konumu", Çev. Adem Çalışkan, *Yedi İklim (Peygamberimiz Özel Sayısı)*, 194 (Mayıs 2006), 53-55.
- AŞIK, Nevzad (1994). "Dırar b. Ezver". *TDV İslam Ansiklopedisi* 9, İstanbul: TDV, 275-276.
- BABANZÂDE AHMED NAIM-KAMİL MIRÂS (1983), *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Terceme ve Şerhi*, I-XIII, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.
- BAYAT, Fuzuli (2006), *Anahatlarıyla Türk Şamanlığı*, İstanbul: Ötüken Yay.
- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail (tsz.), *el-Câmi'u's-sahîh (Kitâbü'l-Edeb)*, I-VIII, İstanbul.
- BURSALI MEHMET TAHİR (2016), *Osmanlı Müellifleri I-III*, Ankara: TÜBA Yay.
- COŞAN, Esat (2011), *İdeal Yol Başmakaler 4*, İstanbul: Server Yay.
- ÇELEBİ, İlyas (2001), "Kâhin", *TDV İslam Ansiklopedisi* 24, İstanbul: TDV, 170-172.
- _____ (2001*), "Karîn", *TDV İslam Ansiklopedisi* 24, İstanbul: TDV, 490.
- ÇETİN, Nihat (1973), *Eski Arap Şiiri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- ÇETİNDAĞ, Yusuf (2010), *Şiir ve Tenkit –Türk, İran ve Arap Tezkirelerinde-*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- ELMALI, Hüseyin (1997), "Hassân b. Sâbit", *TDV İslam Ansiklopedisi* 16, İstanbul: TDV, 399-401.
- ERDEM, Sargon ve Hulusi Kılıç (1988), "Abdullah b. Revâhâ", *TDV İslam Ansiklopedisi* 1, İstanbul: TDV, 129-130.
- ERGIN, Ali Şakir (1997), "Hansa". *TDV İslam Ansiklopedisi* 16, İstanbul: TDV, 46-47.
- ERSOY, Mehmet Akif (1910), "Hangisi Şiir", *Sırat-ı Mustakîm*, C. 4, S. 94, 273
- ERUL, Bünyamin (2010), "Süheyl b. Amr", *TDV İslam Ansiklopedisi* 38, İstanbul: TDV, 30.
- FARES, Bichr (1997), "Hiciv", *İslam Ansiklopedisi* V/1, 473-475.
- FARMER, H. George (1967), "Gına", *İslam Ansiklopedisi* IV, Ankara: MEB.

- FAYDA, Mustafa (1991), "Atike binti Abdülmuttalib", *TDV İslam Ansiklopedisi* 4, İstanbul: TDV, 73.
- _____ (1988), "Abdullah b. Ziba'ra", *TDV İslam Ansiklopedisi* 1, İstanbul: TDV, 144.
- FURAT, Ahmet Suphi (1996), *Arap Edebiyatı Tarihi (Başlangıçtan XVI. Asra Kadar)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- GOLDZİHER, Ignac (1970), "Şiir", *İslam Ansiklopedisi* XI. Ankara: MEB.
- HAMİDULLAH, Muhammed (1991), *İslam Peygamberi*, Çev. Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yay.
- HUART, Clement (t.y.), *Arab ve İslâm Edebiyatı*, Çev. Cemal Sezgin, Ankara: Tisa Matbaacılık.
- ISUTZU, Toshihoko (t.y.), *Kuran'da Allah ve İnsan*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- _____ (1975), *Kuran'da Allah ve İnsan*, Çev. Süleyman Ateş, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- İŞLER, Emrullah (2011), "Tarefe b. Abd". *TDV İslam Ansiklopedisi* 40, İstanbul: TDV, 14.
- KADI İYAZ (2014), *Şifa-i Şerif Şerhi I-III*. Tercüme ve şerh: Mehmet Yaşar Kandemir, İstanbul: Tahlil Yay.
- KANDEMİR, M. Yaşar (1994), "Ebu Süfyan b. Haris" *TDV İslam Ansiklopedisi* 10, İstanbul: TDV, 232.
- _____ (1994). "Dırâr b. Hattâb", *TDV İslam Ansiklopedisi* 9, İstanbul: TDV, 276.
- _____ (1995). "Enes b. Zuneym. *TDV İslam Ansiklopedisi* 11, İstanbul: TDV, 236.
- _____ (2001). "Kâ'b b. Mâlik", *TDV İslam Ansiklopedisi* 24, İstanbul: TDV, 4-5.
- TIRMİZÎ (2015). *Şemâil-i Şerif Şerhi*, Tercüme ve şerh: Mehmet Yaşar Kandemir, İstanbul: Tahlil Yay.
- KARAMAN, Hayreddin vd. (2006-2008), *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir I-V*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.
- KILIÇ, Mustafa. (1998), "Humeyd b. Sevr". *TDV İslam Ansiklopedisi* 18, İstanbul: TDV, 356.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1999). "Bahşî", *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara: TTK, 145-156.

- KUTLUER, İlhan (1982), "Şiir Sözcüğünün Semantik Alanı", *Yönelişler Aylık Sanat ve Kültür Dergisi*, I/11-12 (Şubat Mart 1982), 4-13.
- KÜÇÜK, Raşit (1994), "Ebu Ahmed b. Cahş" *TDV İslam Ansiklopedisi* 10, İstanbul: TDV, 88.
- MIKICS, David (2007), *New Handbook of Literary Terms*, New Haven (US): Yale University Press.
- GÜRKAN, Nejdət (2002), "Hız. Peygamberin Şiir ve Şairlere Bakış Açısı", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi IV. Kutlu Doğum Sempozyumu (Tebliğler)*, 19-20 Nisan 2001 Isparta: S. Ü. İlahiyat Fakültesi Yay.
- NURDOĞAN, Muhammed (1997). *Fuzuli'nin Poetikası*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- TURGAY, Nurettin (2004) "İslâm Kültüründe Şiir", *Diyanet İlmî Dergi*. C. 40, s. 1, 117,124-5.
- NURI, Şeyh Kasım Muhammed (2009), *Rağbetü'l-A'mâl fi Şerhi's-Şemâil*, Şam: Mektebetü'l-Darü'l-Fecr.
- ÖĞMÜŞ, Harun (2010), *Kur'an Yorumunda Şiirin Yeri (II/VIII. Asır Çerçevesinde)*. İstanbul: İsam Yay.
- ÖZEL, Ahmet (196), *İslam Devletler Hukukunda Savaş Esirleri*, Ankara: TDV Yay.
- POLAT, İbrahim Ethem (2001), "Hanif Şairlerin Şiirlerinde Monoteist Yapı", *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* I/1. 124-133.
- SIRMA, İhsan Süreyya (1996), *Medine Vesikası Işığında Yahûdi Meselesi*, İstanbul: Beyan Yay.
- ŞENTÜRK, Atilla (2006). "Klasik Şiir Estetiği", *Türk Edebiyatı Tarihi I*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 349-390.
- ŞERİATİ, Ali (2005). *Muhammed Kimdir?* Ankara: Fecr Yay.
- TURGAY, Nurettin (1999), "Kuran ve Şiir" *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 1, 63-78.
- TÜCCAR, Zülfikar (2012), "Ümeyye b. Ebi's-Salt", *TDV İslam Ansiklopedisi* 42, İstanbul: TDV, 303-305.
- UĞUR, Mücteba (1992), "Büceyr b. Becre", *TDV İslam Ansiklopedisi* 6, İstanbul: TDV, 480.
- YALAR, Mehmet (2009), "İslami Arap Şiiri ve Peygamber", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18/1, 61-88.

- YAVUZ, Yusuf Şevki (2000), "İcazü'l-Kuran", *TDV İslam Ansiklopedisi* 21, İstanbul: TDV, 403-407.
- YAZIR, Elmalılı Hamdi (1935), *Hak Dini Kur'an Dili: Yeni Mealli Türkçe Tefsir*. Ankara : Diyanet İşleri Reisliği.
- YILDIRIM, Kadri (2003), "Hz. Peygamber ve Şiir" *Diyanet İlmî Dergi- Hz. Muhammed (SAV) Özel Sayı*, Ankara.
- YIĞIT, İsmail (2012), "Ukbe b. Ebu Muayt", *TDV İslam Ansiklopedisi* 42, İstanbul: TDV, 62-64.